

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ВОКАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОГО НАВЧАННЯ

Статтю присвячено обґрунтуванню доцільності застосування комплексного методу викладання, методів проблемного навчання, використання розвиваючих принципів у навчальному процесі для розвитку мислення студентів-вокалістів.

Ключові слова: навчальний процес, метод, розвиток, мислення, проблемна ситуація.

В музичній педагогіці питання розвитку мислення та здобування знань має велике значення. Ще в кінці минулого століття в методичних посібниках В.П.Гутора, С.Т.Шлезінгера, І.М.Курбатова зроблено перші кроки у практичному рішенні питання розвитку професійного мислення та поповнення знань в фортепіанному навчанні. Видатні музиканти-виконавці та викладачі В.Сафонов, А.Єсіпова, брати А.Г. та М.Г.Рубінштейни приділяли увагу розвитку інтелекту та поширенню знань учнів в процесі занять у музичному класі. Викладачі О.Б.Гольденвейзер, К.М.Ігумнов, С.Є.Фейнберг, Г.Г.Нейгауз, а також їх учні своєю виконавською та педагогічною діяльністю доказали вірність педагогічному принципу, який установлює необхідність розвитку мислення, поширення кругозору, ерудиції учнів.

Мета цієї роботи полягає в обґрунтуванні доцільності застосування комплексного методу викладання, методів проблемного навчання, використання розвиваючих принципів у навчальному процесі для розвитку мислення студентів-вокалістів.

Г.Г.Нейгауз підкреслював, що вчитель гри на будь-якому інструменті (голос людини він вважав теж інструментом) повинен бути перш за все вчителем музики, тобто пояснювачем та тлумачем. Особливо це необхідно на нижчих ступінях розвитку учня. Тут вже зовсім неминучий **комплексний метод викладання**, тобто вчитель повинний не тільки довести до учня зміст твору, не тільки заразити його поетичним образом, але й дати йому докладний аналіз форми, структури в цілому й в деталях, гармонії, мелодії, поліфонії, фортепіанної фактури, він повинен бути одночасно і істориком музики, і теоретиком, вчителем сольфеджіо, гармонії та гри на фортепіано [3, с.148].

Г.Г.Нейгауз вважав, що неполадки вокальної педагогіки виникають головним чином тому, що викладачі співу не вчать мистецтву – музиці, а зайняті постановкою голосу. Перевага інструменталістів перед вокалістами у тому, що вони починають навчання у дитячому віку і до моменту вступу до консерваторії вже володіють запасом знання і музики, і інструменту. Вокалісти часто вступають з гарним голосом, але без попередньої підготовки. Зрозуміло, що для них навчання та виховання повинно бути комплексним, а не розпадатися на складові частини, які зветься сольфеджіо, гармонією і т.д., щільно до постановки голосу. Всі ці дисципліни вивчаються учнем, але викладач співу повинен саме на уроках співу все це поєднувати, доки той не навчиться чути та мислити як музикант і артист [3, с.149].

Початковим поштовхом для включення процесів мислення частіше за все виявляється **проблемна ситуація**. В навчальній діяльності проблемна ситуація стає у вигляді суперечності, яка виявляється у невідповідності між наявними знаннями та новими вимогами. Ті знання, що учень має засвоїти, займає місце невідомого. Виконуючи ряд

навчальних дій, він добуває необхідні знання в процесі самостійного мислення.

Проблемна ситуація – основний елемент проблемного навчання, за допомогою якого пробуджується думка, пізнавальна потреба учнів, активізується мислення.

Найбільш чітко та послідовно компоненти проблемної ситуації розроблені психологом О.М.Матюшкіним. В психологічній структурі проблемної ситуації він виділяє такі компоненти:

- невідоме досягаєме знання або засіб дії;
- пізнавальна потреба, яка спонукає людину до інтелектуальної діяльності;
- інтелектуальні можливості людини, що включають його творчі здібності та минулий досвід [4, с.141].

Компоненти психологічної структури проблемної ситуації характеризують і внутрішні умови мислення. Внаслідок цього проблемна ситуація виникає тільки при наявності певних внутрішніх умов мислення. Це положення має важливе значення для викладача. Знаючи внутрішні умови мислення та сприяючи їх утворенню за допомогою проблемної ситуації, він може активізувати розумову діяльність учнів, керувати нею. О.М.Матюшкін визначає проблемну ситуацію як особливий вид розумової взаємодії суб'єкта та об'єкта, який характеризується таким психічним станом, що виникає у учня під час виконання їм завдань, які потребують знайти (відкрити або засвоїти) нові, раніше невідомі суб'єкту знання або засоби дії.

На відміну від психології проблемна ситуація в педагогіці розглядається не взагалі як стан інтелектуального напруження, пов'язаного з несподіваною «перешкодою» для ходу думки, а як стан розумового утруднення, викликаний об'єктивною недостатністю раніше засвоєних учнями знань і засобів розумової або практичної діяльності для

рішення виникненого пізнавального завдання (І.Я.Лернер, М.І.Махмутов, М.Н.Скаткін та ін.).

Для того, щоб проблемна ситуація стала дидактичним інструментом викладача, необхідні знання типів проблемних ситуацій. В літературі відомо понад 20 класифікацій проблемних ситуацій (О.М.Матюшкін, Т.В.Кудрявцев, Р.А.Хабіб, Д.В.Вількєєв, М.І.Кругляк, Ю.К.Бабанський та ін.), до того ж для них використовуються різні обґрунтування.

Найбільшим визнанням в педагогічній практиці користується класифікація М.І.Махмутова. Він зазначає такі засоби створення проблемних ситуацій і, відповідно, визначає їх типи:

- при зіткненні учнів з життєвими явищами, фактами, які потребують теоретичного пояснення;
- при організації практичної роботи учнів;
- при спонуканні учнів до аналізу життєвих явищ, що приводять їх до зіткнення з колишніми життєвими уявленнями про загальні явища;
- при формулюванні гіпотез;
- при спонуканні учнів до порівняння, зіставлення та протиставлення;
- при спонуканні учнів до завчасного узагальнення нових фактів;
- при дослідних завданнях. [4, с.142-143].

Грунтуючись на принципах проблемного навчання, В.І.Петрушин розглянув проблемні ситуації стосовно до завдань музичного навчання. Для розвитку навичок мислення у процесі сприйняття музики, він рекомендує:

- виявити у творі головне інтонаційне зерно;
- визначити на слух стильове спрямування музичного твору;
- знайти фрагмент музики означеного композитора в ряду інших;
- виявити особливості виконавського стилю в інтерпретації різними музикантами одного й того ж твору;
- визначити на слух гармонічні послідовності;

- підібрати до музичного твору близькі до образного складу твори інших видів мистецтв – літератури, живопису.

Для розвитку навичок мислення у процесі виконавства треба:

- порівняти виконавські плани музичних творів у різних редакціях;
- знайти в музичному творі провідні інтонації та опорні пункти, за якими розгортається музична думка;
- виконати твір з різною уявною оркестровкою;
- виконати один й той же твір у різному уявному кольоровому висвітленні [5, с.207].

Коли аналізуєш сутність педагогічного метода О.Б.Гольденвейзера, приходиш до висновку, що головним вчителем виконавської майстерності йому вдалося зробити саму музику. Саме тому таку увагу він приділяв розумінню учнями усіх намірів автора, які відбиваються в нотному тексті твору.

Прагненням вчитися майстерності перш за все у самій музиці, створити учням такі умови, коли вплив її виявлявся б найбільш сприятливим, пояснювалося першорядне значення, яке надавав Олександр Борисович репертуару своїх вихованців.

Зрештою з навчанням у самій музиці було пов'язано і відношення Гольденвейзера до виступів учнів, тому що тільки у процесі публічного виступу виконавець пізнає на практиці кінцеву мету виконавства – стати посередником між музичним твором (його автором) та слухачами, перевіряє ступінь готовності до здійснення відповідального творчого завдання [1, с.15-16].

При розробці **проблеми розвиваючого навчання** необхідно спиратися на такі положення: основою розвиваючого навчання є його зміст, від якого похідні методи (або засоби) організації навчання. Це положення характерне для поглядів Л.С.Виготського і Д.Б.Ельконіна.

Розвиваючий характер навчальної діяльності пов'язаний з тим, що її змістом є теоретичні знання. Припущення про внутрішній зв'язок

навчальної діяльності з теоретичними знаннями має дві основи. Перша спиралася на результати аналізу історії масової освіти. Друга пов'язана з розглядом особливостей викладу змісту «високих» форм суспільної свідомості як об'єкта засвоєння індивідом.

В процесі навчальної діяльності підростаючі покоління відтворюють у своїй свідомості ті теоретичні багатства, які людство набуло та відбило в ідеальних формах духовної культури [2, с.145-147].

Таким чином, інтенсивний розвиток мислення, здібність до аналітико-синтетичної діяльності здійснюється при оволодінні знаннями у системі. Для опанування музичного репертуару необхідні знання стилю композитора, історичної епохи, музичного жанру, структури твору, особливостей музичної мови, глибоке усвідомлення задуму композитора.

Питання розвитку мислення дуже складне та об'ємне, тому потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. В классе А.Б.Гольденвейзера /сост. Д.Д.Благой, Е.И.Гольденвейзер. – М.: Музыка, 1986. – 214с.
2. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В.Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 239с.
3. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры / Г.Г.Нейгауз. – М.: Музыка, 1986. – 214с.
4. Педагогические технологии / под ред.. В.С.Кукушина. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Изд. центр «МарТ», 2004. – 336с.
5. Петрушин В.И. Музыкальная психология / В.И.Петрушин. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 384с.

Гмырина С.В.

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ-ИСПОЛНИТЕЛЕЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Статья посвящена обоснованию целесообразности применения комплексного метода преподавания, методов проблемного обучения, использования развивающих принципов в учебном процессе для развития мышления студентов-вокалистов.

Ключевые слова: учебный процесс, метод, развитие, мышление, проблемная ситуация.

Gmyrina S.V.

THE METHODS OF STUDENT-PERFORMERS THINKING DEVELOPMENT IN ACADEMIC ACTIVITY

The article is devoted to the education multimethod method statement of reasons application, methods of problem training, developing principles application in academic activity for students-vocalists brain building.

Key words: academic activity, method, building, thinking, problem situation.